

Çift Anadal Promosyonu

Erhan Erkut, Temmuz 2015

2015 üniversite tanıtım döneminde bazı üniversitelerin tanıtımlarında “Ücretsiz Çift Anadal” sloganını kullandıklarını duyunca aklıma ülkemize pizza zincirlerinin girmesi ile tanıştığımız “Bir pizza alana ikincisi bedava” promosyonu geldi. Bu konuyu tanıtıma gelen öğrenciler ile konuşurken bazı vakıf üniversitelerinin çift anadal için ayrı bir ücret talep ettiklerini öğrendim -yani ücretsiz yanında “ücretli çift anadal” programının da varlığından haberdar oldum- ve bunu “pantolon alana bir de gömlek satma”ya benzettim. Bunun üzerine üniversite tanıtımlarında en çok suistimal edilen konulardan birisi olduğunu düşündüğüm çift anadal üzerine bir blog yazısı yazmaya karar verdim.

Öğrenciler neden çift anadala ilgi duyuyorlar?

Çift anadala bu kadar büyük bir ilgi duyulmasının kanımca en önemli nedeni öğrencilerin hangi programa girmek istediklerine karar verememiş olmaları. “A mı okusam, B mi okusam?” diyen öğrenciye “Bize gel, ikisini de oku” demeyi -ücretsiz bile olsa- en iyimser yorumlama ile kolayca kaçmak, daha ticari bir yorumlama ile ise fırsatçılık olarak görüyorum. Akademisyen olarak işimiz öğrencinin kariyer planlamasına destek olmak; kararsız öğrencinin kararsızlığını kendisine bir fırsatmış gibi sunmak değil.

Tanıtım döneminde üç veya dört program arasında kararsız olan çok sayıda öğrenci ile karşılaştım. “Karar veremiyorsan ikisini birden oku” önerisinin doğal uzantısının “karar veremiyorsan üçünü veya dördünü birden oku” olması gerekir. Akli başında hiçbir akademisyen bu önermeyi yapmaz. Peki neden A ile B arasında kararsız olana çift anadal öneriyoruz? Moda olduğu için mi ya da herkes önerdiği için mi?

ÇAP neden iyi bir fikir değil?

ÇAP yapabilmek için iki farklı programın tüm derslerinin tamamlanması gerekir. Kabaca bir programın 40 dersten oluştuğunu ve 20 dersin genel/temel dersler, 20 dersin ise alan dersleri olduğunu varsayalım. Genel derslerin aynı olduğu iki alanı birden bitirmek isteyen öğrenci 40 yerine 60 ders almak zorunda kalacaktır. Normal şartlar altında bu eğitimi iki yıl uzatır. Fakat öğrenci dönemde 5 yerine 6 ders alarak ve yazın da iki ders alarak bu uzatmayı bir yıla indirebilir. Hatta birbirine yakın alanlarda çift anadali toplam 4 yıl içinde bitirmek mümkündür, fakat bu 4 yıl son derece yoğun geçecek ve ÇAP dışı faaliyetlere pek zaman ve enerji bırakmayacaktır. ÇAP yapan öğrenci mezuniyetini çok geciktirmemek için her dönem fazla ders alırsa tüm notlarının düşmesi de olasıdır. Yani tipik bir “kaş yaparken göz çıkarmak” durumu ortaya çıkabilir.

Bir otomobil analogisi kullanacak olursak, kafasındaki programı 2015 model Audi A8 gibi algılayan üniversite adayı bunun yanında bir de hafta sonu aracı olarak 2015 Jeep Cherokee edinmenin iyi olacağını düşünebilir. Oysa dışarıdan bakıldığında 2015 model Audi veya Jeep olarak algıladıkları araçlar iki lastiği patlak ve yandan hasarlı 1975 model Anadol veya devrilmiş ve 8 defa oto sanayiide kaporta boyası görmüş 1979 model Doğan görünümlü Şahin olabilir. Hiç aynı programın birkaç farklı üniversitedeki müfredatlarını kıyasladınız mı? Müfredatların ne ölçüde kopyalama ile yayıldığını ve ne ölçüde yenilikçiliğe açık olduğunu düşündünüz mü? Programlar oluşturulurken işverenlere ne kadar danışıldığını düşünüyorsunuz? Maalesef programlar neredeyse tümüyle YÖK, diğer üniversiteler ve bölümde görevli akademisyenler tarafından, büyük ölçüde geçmiş eğilim ve uygulamaların uzantısı olarak belirleniyor. Hocaların ise bir kısmının mesleki deneyimi hiç yok. İşverenler ise her fırsatta mezunların iş hayatına hazır olmadığından şikayetçi. Durum böyle iken, “bir program yetmez, iki tane birden bitireyim” diyen öğrencinin iki değil üç defa düşünmesi gerekiyor.

4 yıllık bir lisans programını bir nevi zorunlu hizmet gibi düşünebilirsiniz. Öğrencinin yapması gereken, bu zorunlu hizmeti hiç uzatmadan, hatta mümkün olan en kısa zamanda bitirip, zamanını müfredatın vermediği ama yaşamda gerekecek olan beceri ve yetkinlikleri geliştirmeye harcamasıdır.

ÇAP'ın hiç yararı yok mu?

Üniversitede 2 yıl daha fazla geçirip 20 tane daha fazla ders almanın mutlaka bireye faydası vardır, aksi düşünülemez bile. Mesele ÇAP'ın faydalı olup olmaması değil, ÇAP programının fayda/maliyet analizidir. Ücretsiz olarak lanse edilen bir ÇAP'da bile öğrencinin eğitimi ortalama 2 yıl uzayacağından, "ücretsiz" program kesinlikle "maliyetsiz" değildir. Öğrenci yarım burslu ise, 2 yıl daha yarım eğitim ücreti verecektir. Çok daha önemlisi bu 2 yılın (zaman olarak) fırsat maliyetidir.

- Bu süre çalışarak geçirilecek ise, bu süre içinde kazanılacak olan maaş kazanılmayacağı gibi, öğrencinin alacağı tüm maaş zamları ve terfiler iki yıl ertelenecektir.
- Bu süre üniversitede geçirilecek ise, bu iki yılda başka neler yapılabileceğinin değerlendirilmesi gerekir. İkinci bir yabancı dil, bir programlama dili, bir döneme uzatılmış bir staj, yurt dışında değişimden sonra geçirilecek zaman, öğrenci klüpleri, STK'ler gibi aktivitelerin öğrenciye çok daha fazla değer katacağını düşünüyorum.

Peki ÇAP yüksek lisans veya iş başvurularında ise yaramaz mı?

Yıllarca iki farklı programda (işletme ve endüstri mühendisliği) yüksek lisans başvurularını değerlendirmiş bir akademisyen olarak kriterler arasında ÇAP'ın önemli bir rolü olmadığını söyleyebilirim. Yüksek lisans başvurularında lisans not ortalaması, standardize sınavlardan alınan notlar, referans mektupları, projeler, sosyal faaliyetler, üniversite dışı etkinlikler önemli rol oynar.

Yüzün üzerinde üniversite mezununu ise almış bir yönetici olarak ÇAP'ın iş başvurularında da önemli bir rol oynamadığını söyleyebilirim. Hatta bu konular üzerine epey kafa yormuş birisi olarak özgeçmişinde ÇAP yazan mezunların büyük çoğunluğunun bu karar ile kariyer planlama başarısızlıklarını itiraf ettiklerini düşünüyorum.

Hiçbir durumda çift anadal önermiyor muyum?

Kanımcı çift anadal programı bazı durumlarda ise yarayabilir. Çift anadal yapacak öğrenci oranının çok düşük olacağını bildiğimden, bunları istisna olarak nitelemekte sakınca görmüyorum:

1. Akademik kariyer için uygulama alanını temel alan ile desteklemek: Bir elektronik mühendisliği öğrencisi ikinci sınıfta akademisyen olmaya karar verirse, fizik veya matematikte çift anadal yapabilir. Fakat bu durumda bile kanımcı doğru seçilmiş 6-8 matematik veya fizik dersi (yani yandal veya biraz fazlası ayarında bir program) öğrencinin amacına hizmet edecektir.
2. Temel alanı işe çevirmek için uygulama alanı ile desteklemek: Bir uluslararası ilişkiler öğrencisi iş bulabilmek için işletmede çift anadal yapabilir. Benim bu durumdaki öğrencilere önerim çift anadal yerine yandal yapmalarıdır.
3. Puanı yetmediği bir alanda diploma almak: Hukuk okumak isteyen öğrencinin puanı hukuğa yetmez ise, öğrenci ekonomiye girip hukukta çift anadal yapabilir. Bu yolun son derece acılı olduğunu vurgulamam gerekir. Bir yandan ilk dalda belirli bir ortalamanın üzerinde kalması gerekecek, diğer yandan en ağır programlardan birisini bitirmeye çalışacaktır. İki program arasında ortak ders sayısı az olan böyle bir çift anadal programı 7 veya 8 yıl sürebilir.
4. Birbirine yakın iki programı birlikte bitirmek: Tahminim bunun en iyi örneğinin iç mimarlık ve mimarlık olduğudur. İç mimarlık öğrencisi mimarlıkta ÇAP yaparak mimarlar odasına kayıt yaptırıp projelere imza atma yetkisini kazanabilir. Başka bir örnek bir yabancı dil öğrencisinin turizm sektörüne girmek amacı ile turizm ve otelcilikte ÇAP yapması olabilir.

Özellikle öğrencilerin uyarılması gereken ÇAP programları var mı?

- Birçok öğrenci inşaat mühendisliği ile mimarlığı birlikte okumak ve "mimar-mühendis" olmak istiyor. Bu iki alan beynin farklı taraflarına hitap ederler ve ikisinde birden başarılı olmak oldukça zordur. Üstelik hiç de gerekli değildir. Binlerce inşaat mühendisi ve mimar kendi alanlarında son derece başarılı kariyerlere ulaşmışlardır. Bir mühendisin bir veya birkaç tasarım dersi almasını veya bir mimarın bir veya birkaç mühendislik dersi almasını diğer alanı daha iyi anlamak açısından son derece yararlı buluyorum; fakat bunu ÇAP'a çevirmek gereksiz.

- Kararsız bazı öğrenciler hem endüstri hem de bilgisayar mühendisliği (veya hem makine, hem elektrik) okumak istiyorlar. Kanımca bir endüstri mühendisinin bilgisayardan birkaç ders alması çok yararlı olabilir, ki bunu her mühendislik için söyleyebiliriz. Yandal iyi bir çözüm olabilir ama bunu ÇAP'a çevirmek için gereken zaman ve enerjiye kesinlikle değmeyeceğini düşünüyorum.

Bu örnekleri çoğaltmak mümkün ama varmak istediğim sonucun yeteri kadar açık olduğunu düşünüyorum. Bir programı bitirin, ve istediğiniz gibi zenginleştirin ama iki programı birden bitireceğim diye uğraşmayın.

Kaç kişi ÇAP yapar?

Kararsız her adaya "ikisini de okuyabilirsin" diyen üniversiteye sorulması gereken soru şudur: geçen sene mezun ettiğiniz öğrencilerden yüzde kaç ÇAP bitirdi? Cevabın tek basamaklı olmasına kendinizi hazırlamanızı öneriyorum. Adaya çok iyi bir fırsatmış gibi lanse edilen bu programın şartlarını ve detaylarını öğrenince az sayıda öğrenci programa başlar ve başlayanların da önemli bir kısmı farklı nedenlerle yolda kalır. ÇAP, hayalindeki programa giremeyip daha düşük puanlı bir programa yazılan öğrenciler için hayallerini gerçekleştirme fırsatından çok, doktora yapma potansiyeli olan, yani azimli ve çalışkan öğrencilerin küçük bir kısmı içindir. Unutmayın ki ÇAP'a başlayabilmek için birçok üniversite 3.00, sürdürebilmek için ise 2.75 not ortalaması istemektedir. Birinci sınıf not ortalamalarının ortalaması ise standartları yüksek olan birçok üniversitede 2.00'nin altındadır.

Boğaziçi Üniversitesi Endüstri Mühendisliği bölümünden 1980'de benimle birlikte mezun olan 30 civarında öğrenciden 6 tanesi doktora yaptı, fakat üniversitede iken ÇAP yapan sınıf arkadaşları hatırlamıyorum. (Hafızam beni yanıltıyor olabilir çünkü ÇAP ben öğrenci iken pek popüler değildi ama bu yazı için iki sınıf arkadaşımı aradım, onlar da hatırlamadı.)

ÇAP yerine...

Üniversiteye yeni başlayan öğrencilere önerim, ÇAP planlarından vazgeçip lisansta geçirecekleri 4 yılı planlamaları. Bu planı yaparken bu blogdaki "Fark Yaratmak" ve "21. Yüzyıl Yetkinlikleri" yazılarımı okumalarını öneriyorum. Bir yandalın 6 ders, ikinci yabancı dilin ise 4 ders olduğunu düşünürsek, birçok programın seçmeli derslerini kullanarak ve belki bir yaz okulunda ders olarak (yani mezuniyet sürelerini uzatmadan), bir yandal bitirip ikinci bir dil öğrenmeye başlayabilirler. Bilinçli öğrenci yandal yerine kendi seçmeli ders paketini oluşturabilir. Örneğin bir mühendislik öğrencisi, bir sosyoloji, bir psikoloji, bir ekonomi, ve bir siyaset bilimi dersi alıp minik bir "sosyal bilimler" paketi oluşturabilir; bir ekonomi öğrencisi işletmeden alacağı 4 temel dersin yanına endüstri mühendisliğinden alacağı 4 dersi ekleyip kendisini farklılaştırıp yöneticilik kariyerine hazırlayabilir; bir eğitim fakültesi öğrencisi bilgisayar dersleri ile kendisini yakında gelecek olan eğitimde teknoloji devrimine daha iyi hazırlayabilir veya bir mimarlık öğrencisi ofis yönetmek için gereken yetkinlikleri kendi oluşturacağı işletme, endüstri mühendisliği ve hukuk derslerinden oluşan bir paket ile sağlayabilir. Üstelik üniversitede öğrencilerin alacağı en değerli şeylerin birçoğu derslerde değil ancak ders dışında: stajlarda, klüp aktivitelerinde, sanat ve spor etkinliklerinde alınabilir. 4 yıllık planda mutlaka bu tür kazanımların da olması gerekir.

Gençler, unutmayın, üniversitenin amacı size bilgi nakli yapmak değildir. Hatta üniversiteden alabileceğiniz en değersiz şeyin bilgi olacağını söyleyebilirim, çünkü artık her türlü bilgiye ulaşmak çok kolay. Üniversitenin size yapacağı en önemli katkı zihinsel olgunlaşmanıza destek vermek, size kendi kendinize öğrenmeyi ve öz yönlendirmeyi öğretmek olacaktır. Bunun için de bir tek lisans programı fazlasıyla yeterlidir. Kıymetli zaman ve enerjinizi ikinci bir lisans programı için değil kendi planladığınız aktiviteler için harcamayın.

Not: Bu yazı ile sizi ÇAP yerine daha akıllı/bilinçli bireysel bir kariyer planı yapmaya yönlendirmeye çalıştım. Ama kendi üniversiteme haksızlık etmemek için şunu belirtmem gerek: MEF Üniversitesinde ÇAP konusunda YÖK'ün şartları dışında hiçbir kısıtlama veya ek ücret söz konusu değildir. İsteyen yapabilir, sadece ben yapmamanızı (ya da iyice düşünüp, tüm alternatifleri değerlendirip yapmanızı) öneriyorum.